

summary

Mladen
Radić

Muzej Slavonije Osijek
Trg Svetog Trojstva 6
HR - 31000 Osijek

Izvorni znanstveni rad

UDK: 929.6(497.5 Fugger):069"15"

Ključne riječi:

grb
ex libris
muzealni tiskopis
16. stoljeće
Normann
Fugger

ON COATS OF ARMS AND BOOK OWNERS OF THE 16th CENTURY IN THE
LIBRARY OF THE MUSEUM OF SLAVONIA IN OSIJEK
(Fugger at the Museum of Slavonia)

Department of museal printed items in Osijek conceals in its name actually one of the most important *special libraries* in Croatia. The purpose of this relatively new title is to emphasize *a value of the book as a museum item* although the content still remains the most significant feature of almost all librarian units.

A rough division between a professional library and holdings of historical materials does not necessarily mean that books belonging to historical materials cannot serve as reference books. They keep fundamental numismatic, medical, historical, monographic, natural-science, legal, technical, philosophical, theological and other works from the 16th until the 20th century i.e. of special importance for museum materials analysis and publishing of expert and scientific papers. One small segment of this librarian treasure has recently been presented by MSc Marina Vinaj, librarian adviser and a longtime head of the Department of museum publications at the Museum of Slavonia in Osijek at the exhibition titled: *The 16th century publications from the holdings of the Museum of Slavonia in Osijek*.

Ex libris were in the past (the first items appeared in the 15th century) not only a sign of ownership but also a rarity and value of a book that was then a symbol of status, education, elite, economic and political power. One of the most important libraries in this part of Europe i.e. the library of the count *family Prandau-Normann* that had its centre in the manor-house of Valpovo fortunately found its place at the Museum of Slavonia. The history of the Normann family together with genealogical family lineages was published in Ulm in 1894 and fortunately enough our library is in the possession of this book. Almost nine thousand books were registered in the manuscript catalogues. A part of books at the mentioned exhibition derives from the *Gymnasium library* as well as the *Weissmann library*; some more information about them was published in the mentioned catalogue. Coats of arms in the books from the Museum of Slavonia in Osijek published in the 16th century, appear as a part of typographical mark, impressed in covers (*superexlibris*) and as a part of exlibris glued to inner cover pages on special papers of smaller format. A coat of arms painted on the fore-edge is a distinctive example.

Besides coat of arms classic ex libris include an aristocratic title, i.e. a personal and family name and a function and more frequently a motto. Numerous abbreviations were often used due to lack of space. Besides the owner's mark on covers ex libris serve as a decorative element and are usually impressed as a *blind print (Blinddruck)*, *gold stamping* or impressed with heated metal stamp (matrix).

The coat of arms in gold stamping on covers of the book by Matija Vlačić Illyricum (Flacius Matthias Illyricus: *Catalogvvs Testium.....Argentinae 1562*), although quite worn out, resembles in all elements the *coat of arms of old aristocratic family Rehdiger from Silesia*. Owners's notes in books tell us much about origin and track of a book and other libraries where such examples are located. The famous *Bibliotheca Rinckiana* (pg. 29, no. 314) is mentioned among others in the same book whose creator and owner was *Eucharius Gottlieb Rink* (Rinck, Rinckius, Rinkius, 1670-1745), a well-known German lawyer, heraldist and numismatist (he possessed a large collection of coat of arms and coins).

For me the most interesting example and actually an impulse to write this short but demanding work, is a book by P. Virgilius Maron: *Bvucolica, Georgica, et Aeneis*, published in Frankfurt in 1583. This thick book of a smaller format was bound in parchment and on front cover the *coat of arms Anton Fugger* was impressed on front cover, a bit out of centre in an oval, floral frame above which stands a year 1586 (Anthoni Fvgger) whereas *Zacharias Geizkofler de Gailenbach* in *Hannscho im etMos. Eques Anrat rc. A: 1605* was impressed on the other side of cover exlibris, on

(continued on page 130)

Autor u radu naglašava vrijednost knjiga 16. stoljeća iz fundusa Muzeja Slavonije Osijek kao važnog izvora za istraživanje heraldičke ostavštine iz kojih se iščitava ne samo povijest knjižnice ili knjige, nego se knjigu stavlja u širi europski povijesni kontekst i čini je vrijednim muzealnim predmetom.

O GRBOVIMA I VLASNICIMA KNJIGA 16. STOLJEĆA U KNJIŽNICI MUZEJA SLAVONIJE U OSIJEK (Fugger u Muzeju Slavonije)

Odjel muzealnih tiskopisa Muzeja Slavonije u Osijeku u svom nazivu krije jednu od najznačajnijih *specijalnih knjižnica* u Hrvatskoj. Ovaj relativno novi naziv imao je za svrhu naglasiti *vrijednost knjige kao muzejskog predmeta*, iako sadržaj i dalje ostaje najvažnija značajka gotovo svih bibliotečnih jedinica.

Gruba podjela na stručnu biblioteku i na fondove spomeničke građe ne znači da i knjige iz spomeničkih fondova ne mogu poslužiti kao stručna literatura. U njima se upravo čuvaju kapitalna numizmatička, medicinska, povijesna, prirodoslovna, pravna, tehnička, filozofska, teološka i dr. djela od 16. do 20. stoljeća, koja su od posebnog značaja prilikom obrade muzejske građe i objavljivanja stručnih i znanstvenih radova.

Sveučilišna zajednica u ovoj knjižnici ima ogroman potencijal, no nažalost još uvijek nedovoljno prepoznat. Značaj knjižnice Muzeja Slavonije je tim veći ako znamo da Sveučilišna knjižnica u Osijeku upravo oskudijeva starijim naslovima.

Jedan mali segment ovog knjižnog blaga nedavno je predstavila mr. sc. Marina Vinaj, knjižnična savjetnica i dugogodišnja voditeljica Odjela muzealnih tiskopisa Muzeja Slavonije u Osijeku na izložbi pod naslovom: *Tiskopisi XVI. stoljeća iz riznice Muzeja Slavonije u Osijeku*. U izvrsno dizajniranom katalogu pod istim naslovom¹, u uvodnom djelu autorica kaže: *Od samog začetka Muzeja u Osijeku, 1877. godine, među građom koja je pristizala marom i zalaganjem prvih kustosa, nalazila se i knjižna građa. Bilo kao dio obiteljske ostavštine uz namještaj, slike, odjeću, ukrasne i uporabne predmete ili pak kao cjelina pohranjene, darovane ili kupljene privatne knjižnice ili pak školske, javne knjižnice.*

Upravo ovi fondovi spomeničke građe svjedoče umnogome o navikama i interesima svojih imatelja, progovaraju o vremenima u kojima je zbirka stvarana, oslikavaju društvena i kulturna zbivanja sadržajem i raznolikošću građe, uvezima, ukrasima, ex librisima, posvetama, bilješkama na marginama.

Knjiga na taj način i sama postaje svjedokom vremena, vrlo često nudeći slojeve prepoznavanja u ranijim vlasnicima koji su ostavili svoje tragove. Postajući tako muzeal-

no zanimljiva, knjiga te cijela knjižnica postaju dio muzeja knjige ne gubeći ni trena svoju sadržajnu vrijednost.«.

Upravo ova izložba, ali i njena pripremna faza, koja je trajala dugi niz godina kroz restauraciju knjiga, me ponukala da se osvrnem na jedan od segmenata povijesti ovih knjiga i njihovih vlasnika, koja se oslikava kroz *ex librise i grbove*, odnosno tragove nastajanja i postojanja, koji govore o vremenu i mjestu izrade, autorima, mecenama i vlasnicima, ali i povijesnim zbivanjima i važnim sudionicima.

Prilikom restauracija izvađeni su brojni fragmenti rukopisnih srednjovjekovnih crkvenih tekstova i nota, koji ne govore samo svojim pismom i sadržajem, nego i načinom uveza i vrstom korica, ali i upućuju na vrijeme i razloge uništavanja crkvenih rukopisnih vrijednih i rijetkih knjiga (širenje protestantizma). Vodeni znakovi na papiru posebna su tema u rasvjetljavanju nastanka knjige. Kemijske i fizikalne analize bi bile također dobrodošle (tinta, boje, papir, pergamena i dr).

Ex librisi su u prošlosti (prvi se pojavljuju već u 15. St.) bili znak ne samo vlasništva, nego i rijetkosti i vrijednosti knjige, koja je bila i simbol statusa, obrazovanosti elite, ekonomske i političke moći. Znanje je oduvijek osiguravalo status i moć i obrnuto.

Stoga nije čudo da su se knjižnice kao izvori znanja i moći stvarale pri samostanima i na dvorovima, a kasnije pri obrazovnim institucijama, istaknutim građanskim obiteljima i pojedincima.

U Muzeju Slavonije je završila jedna od najznačajnijih knjižnica u ovom djelu Europe, ona grofovske obitelji Prandau-Normann, koja je svoje sjedište imala u dvorcu u Valpovu. Povijest obitelji Normann s genealogijama obiteljskih linija objavljena je 1894. u Ulmu², i na sreću, i ovu knjigu muzejska knjižnica posjeduje.

Ova stara njemačka plemićka obitelj potječe iz Pomeranije, a pridjev Ehrenfelski potječe od posjeda Ehrenfels (burg u Hessenu, Njemačka). Posjed Valpovo dobila je ženidbenim vezama s prethodnim vlasnicima Hilleprand-Prandau. Grof Constantin Heinrich Friedrich oženio je 1852. godine Mariu Annu Hilleprand Freiin von Prandau³. Gotovo devet tisuća knjiga upisano je u rukopisne kataloge, a neke pored naljepnice: Bibliothek des Grafen Rudolf Normann v. Ehrenfels. –

¹ VINAJ, M., 2007., Tiskopisi XVI. stoljeća iz riznice Muzeja Slavonije Osijek, Osijek : Muzej Slavonije

² NORMANN. E. 1894.

³ NORMANN E. 1894., str. 154, No 38a

Knjižnica grofa Rudolfa Normanna Ehrenfelskoga. (Inv.- Nr. – Br. Inv. ; Platz: - Mjesto:) imaju i poseban ex libris.

Sl. 1 – Ex libris Rudolfa Normanna Ehrenfelskog

Dio knjiga na spomenutoj izložbi potječe i iz *Gimnazijske knjižnice* kao i *Knjižnice Weissmann* o kojima je nešto više objavljeno u citiranom katalogu⁴.

Grbovi se u knjigama iz Muzeja Slavonije, koje su tiskane u 16. stoljeću, nalaze kao dio tiskarske oznake, utisnuti u korice (*superexlibris*) i kao dio ex librisa zalijepljenih na unutrašnje stranice korica na posebnim papirima manjeg formata. Izniman je primjer grba oslikanog na tzv. *obrezu*.

⁴ VINAJ, M. 2007., Isto, str. 6 i 7

Klasični ex librisi pored grba sadrže i plemićki naslov, odnosno osobno i obiteljsko ime i funkciju; a vrlo često i moto. Zbog skučenosti prostora koriste se brojne kratice.

Ex librisi na koricama pored vlasničke oznake služe i kao ukrasni element, a obično su utisnuti kao *sljepi tisak* (*Blinddruck*), *zlatotisak* ili su utisnuti zagrijanim pečatom (*matricom*).

Ovi ex librisi, odnosno grbovi, ponekad nose samo grb i inicijale, što otežava identifikaciju, a ponekad puno ime i prezime s godinom, pa čak i majstora koji je izradio korice. Godine s korica se često ne poklapaju s godinama tiskanja knjige, što može značiti da je godina na koricama i godina preuzimanja knjige u posjed rezultat tadašnjeg običaja da se knjiga prodavala neuvezana, a vlasnik je davao konačni izgled i sadržaj (*privezi, korice*).

Uvezi (korice) su od pergamene ili štavljene i bojane kože, odnosno mekog i tvrdog uveza (drvene dašice ubačene kao ukrućenje; s istom svrhom se ubacuju i *ostaci starih knjiga i zapisi*), rjeđe od papira. Ima primjera korištenje korica ranijih izdanja u novim primjercima, pa prilikom identifikacije i determinacije treba biti oprezan.

Kod grbova bez podataka, odnosno s uobičajenim motivima (lav, jelen, orao, grifon, ljiljan i sl.) ponekad su razlike u detaljima ili bojama minimalne, te je teško na osnovi nejasnog i jednobojnog prikaza utvrditi porijeklo, odnosno plemićku obitelj kao vlasnika knjige.

Grb u zlatotisku na koricama knjige Matije Vlačića Ilirika (Flacius Matthias Illyricus: *Catalogvus Testium ...*, Argentinae 1562.; Normannova oznaka br. 332;⁵ iako dosta izlizan jako podsjeća u svim elementima na *grb stare plemićke obitelji Rehdiger iz Šlezije*.⁶ Tome u prilog idu i *inicijali*: « IA - R ».

Opis grba: Na štitu crne boje prikazan je zlatnom krunom okrunjeni uspravni propeti crveni jelen, isplažena jezika, okrenut u heraldički desnu stranu. Jelen je smješten na crveni trovrhi brežuljak (*triugo monticulo*). Ponad štita je turnirska kaciga iznad koje je smješten isti okrunjeni crveni propeti jelen, iza kojega se uzdiže jedno crno orlovsko krilo. I zapisi vlasnika u knjigama govore puno o porijeklu i putu knjige i drugim knjižnicama gdje se takovi primjerci nalaze. Zanimljiv je primjer iz gore spomenute knjige Matije Vlačića Ilirika: *Katalog svjedoka istine*, koja na sebi ima grb u zlatotisku, a na naslovnici rukom dodani tekst, u kojima se objavljenim katalozima poznatih knjižnica još nalazi naveden ovaj naslov. Tako se pored ostalih spominje i poznata *Bibliotheca Rinckiana* (str. 29., broj 314), čiji je tvorac i vlasnik bio *Eucharius Gottlieb Rink* (Rinck, Rinckius, Rinkius, 1670. – 1745. god.), poznati njemački pravnik, *heraldičar* i numizmatičar (imao veliku kolekciju grbova i novca)⁷.

⁵ kompletan kataložki opis - VINAJ, „ 2007., str. 70, kat. br. 74

⁶ MÜLVERSTED, 1907., str. 69, t. 54

⁷ *Bibliotheca Rinckiana: seu supellex librorum... quos per omnia scientiarum genera collegit... Eucharius Gottlieb Rinck... cum praefatioone Adami Friderici Glafey... accedit indeks locupletissimus. – Adamus Fridericus Glafey. – Lipsiae: Fritsch, 1747.*

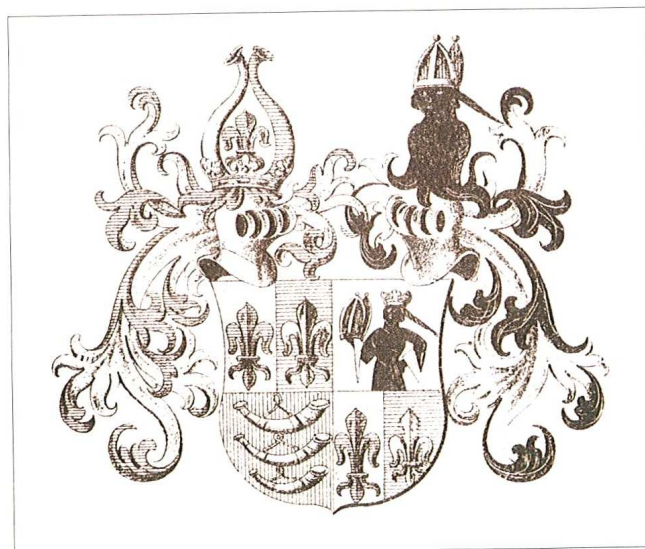
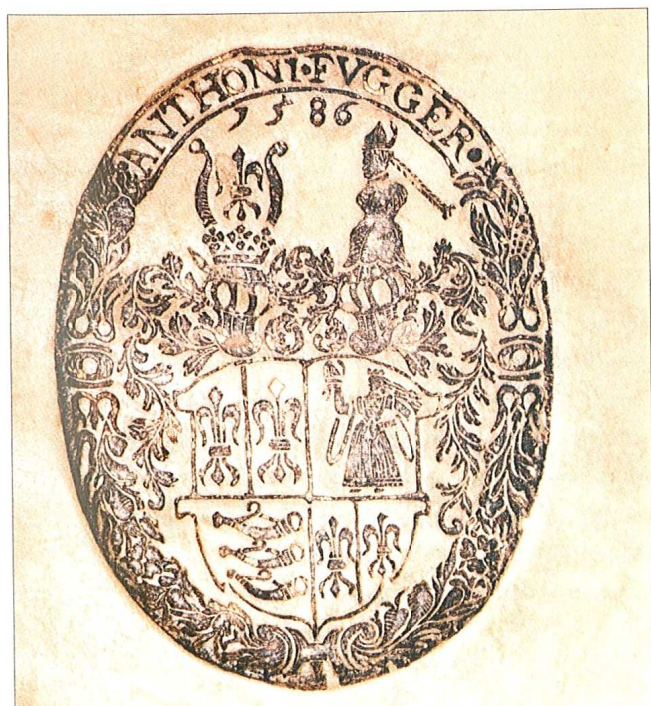

Sl. 2a, 2b, 2c – Superexlibris u zlatotisku, radna skica i grb obitelji Rehdiger iz Šlezije

Je li Rinck imao baš ovu knjigu iz Normannove knjižnice s grbom u zlatotisku radi njegovog interesa za heraldiku ili je ovaj samo imao isti naslov, teško je utvrditi, no ne bi bilo neobično da se radi o istom primjerku (nema drugih oznaka pripadnosti knjige; s hrpta je otkinuta naljepnica). Ako se radi o grbu vlasnika knjige, malo je vjerojatno da su postojala dva identična uveza s istim grbom. No, ta nedoumica bi se mogla otkloniti uvidom u citirani katalog!

Prilikom istraživanja ex librisa kao oznaka vlasnika i eventualnih povijesnih i obiteljskih veza, treba imati na umu da su knjige dolazile u knjižnicu Normann kupovinom u knjižarama i antikvarijatima i darovima, jer je poznato da je Rudolf Normann bio bibliofil.

Na kraju uvoda treba reći da se i u biblioteci obitelji Normann nalazi nekoliko važnih izvora za istraživanje heraldičke ostavštine same biblioteke i obitelji (na pr. Otto von Alberti: *Württembergisches Adels und Wappenbuch*, Stuttgart, 1889 – 1898.), što je bio uobičajeni interes plemićkih obitelji.

Sl. 3a, 3b – Ex libris s grbom Antona Fuggera (1563. – 1616.), sina Marcusa, na knjizi iz Muzeja Slavonije i grb obitelji

Svakako najzanimljiviji primjer i poticaj za pisanje ovog kraćeg, ali zahtjevnog rada, je knjiga P. Virgilija Marona : *Bvucolica*, Georgic , et Aeneis, izdana 1583. u Frankfurtu.⁸

Ova debela knjiga malog formata (v. 12,4 cm; š. 7 cm; d. 4 cm) uvezana je u pergamentu, a na hrptu ima nekoliko brojeva i oznaka ranijih vlasnika (No 538 ; O O P/ VII). Na prednjoj strani korica, malo izvan centra utisnut je u ovalnom, floralnom okviru *grb Antona Fuggera*⁹ iznad kojega je godina 1586. (Anthoni Fvgger), dok je na drugoj strani korica *ex libris*, otisnut na malom papiru (5,3 x 4,5 cm) u tehnici bakrotiska, također u ovalu s grbom i tekstom: *Zacharias Geizkofler de Gailenbach in Hannscho im etMos. Eques Anrat rc. A: 1605.*

Opis grba obitelji (grane) Fugger von Kirchberg und Weissenhorn, odnosno Antona Fuggera (1. i 4. polje grb Fuggera, 2. polje grb Kirchberg, 3. polje grb Weissenhorn):

Štit grba raščetvoren je na način da su prvo i četvrto polje identični, te su ona okomito raspolovljena na način da je u heraldički desnom zlatnom polju prikazan plavi ljiljan, a u lijevom plavom polju zlatni ljiljan. U drugom srebrenom polju prikazana je u crno odjevena okrunjena ženska figura s dugom pletenicom koja u desnoj ruci drži biskupsku mitru. U trećem crvenom polju prikazana su tri zlatom okovana lovačka roga. Iznad štita nalaze se dvije okrunjene turnirske kacige. Ponad desne nalaze se dva roga, zlatni i plavi, a između njih je prikazan ljiljan koji je s desne strane plavi, a lijeve crveni. Iznad lijeve kacige ponovljen je prikaz crnog ženskog lika s biskupskom mitrom na glavi. Plašt je s heraldički desne strane plave i zlatne boje, a s lijeve strane crne i srebrene.

Postoji dosta varijanti grba s različitim detaljima. Boje se dobro vide na portretu Antona Fuggera (Sl. 4).

Svakako je vrlo zanimljiva činjenica da je *Carl Ludwig August Normann Ehrenfelski (1808. – 1856.) oženio 1835. godine Emmu groficu von Fugger Kirchberg-Weissenhorn (1816. – 1866.)*.¹⁰

Carl Ludwig August je bio stric Rudolfa Josefa (* 1857. Valpovo), oca Constantina Rudolfa Gustava Normanna Ehrenfelskog (* 1891. Bizovac - † 1942. Valpovo), čije *ex libris*e nosi većina knjiga.

Anthon (Anton) Fugger je ime dvaju suvremenika i rođaka iz obitelji Fugger (umrli iste 1616. godine !), čiji je zajednički predak pradjed Georg (Augsburg, 1453. – 1506.).

Brat Georga Fuggera je poznati *Jakob II Fugger (der Reiche = Bogati Augsburg, 1459. – 1525. ; pored ostalih nosi titulu: Herr von Kirchberg und Weissenhorn od 1507. godine !)*, čiji se poznati portret često reproducira, a napravljen je prema Dürerovoj grafici (Staatliche Museen zu Berlin - Gemäldegalerie).

Njegov otac, Jakob Stariji utemeljitelj je loze Fuggera zvane Ljiljan (osnovni grb s dva ljiljana; grb dodijelio car Fridrich III. 1473. godine).

Jakob II je bio poznat kao bankar Karla V Habsburga i moćni europski trgovac (*Princ trgovaca*) i dao je 500 000 forinti za izbor Karla V. za cara Svetog rimskog carstva. Svom nećaku Antonu Fuggeru (1493. – 1560.), sinu brata Georga, ostavio je kompaniju s preko dva milijuna guldena da ju vodi s bratom Raymundom i rođakom Hieronymusom. Oni su proširili posao u Buenos Airesu, Meksiku i Zapadnoj Indiji.

Jakob II dobio je i monopol nad rudnicima srebra u Ugarskoj, koji je trajao sve do dolaska Turaka 1541. godine.

Unuk ovoga Antona Fuggera je također Anton (Anton Freiherr Fugger , Herr zu Oberndorf, Niederaltingen und Duttenstein, 1563. – 1616. ; otac Marx ili Markus, 1529. – 1597.). Bio je glavni konjušar (Oberstallmeister) Bavarske, savjetnik i namjesnik za Rajnu.

Zanimljiva *analogija* nalazi se na knjizi ponuđenoj na aukciji u Londonu 13. studenog 2008. godine¹¹. Za vrlo sličan grb – *ex libris* (godina ispod plašta grba !) kao na našoj knjizi je navedeno u opisu provenijencije da se radi o grbu Antona Fuggera von Norndorffa (1563. – 1616.). Navodi se da je Anton drugi sin Marcusa Fuggera (1529. – 1597.), augsburškog bankara, znanstvenika i *bibliofila*, odnosno unuk Antona Fuggera.

Kako navedena knjiga govori o putovanjima portugalskih plaćenika Schmidela i Stadena u Brazil i Argentinu u prvoj polovici 16. st., jasan je interes Antona Fuggera za ovu knjigu, kao što je i *interes za antičke pisce u 15. i 16. stoljeću* (naš primjerak Virgilija).

Drugi Anton Fugger (1552. – 1616., Herr von Hainhofen) je sin Georga Fuggera (1518. – 1569. ; Herr zu Kirchberg und Weissenhorn) i očigledno nije bio vlasnik naše knjige.

Zacharias Geizkofler de Gailenbach in Hannscho (und Hainsheim, 1560. – 1617.) je živio u Augsburgu i obnašao je važnu dužnost Glavnog carskog blagajnika Svetog Rimskog Carstva (Reichspfennigmeister), savjetnika cara Rudolfa II , a pisao je i stručna mišljenja o financijskoj politici Carstva. Bio je carski vitez, barun i glavni opskrbljivač carske vojske u Ugarskoj od 1597. do 1603. godine.

⁸ Normannova oznaka 188; kompletan kataloški opis u: VINAJ, M., 2007., str. 53, kat. br. 47.

⁹ GRITZNER – HILDEBRANDT, 1878., str. 21- 23, t. 48 i 49; str. 6 -7, t. 18 i 18a

¹⁰ NORMANN, E., 1894., str 153, No. 38 + genealogija

¹¹ Aukcijska kuća Sothebys; prodajni broj L08407 - Franck, Sebastian, Ulrich Schmiedel and Hans von Staden: Erst (- ander) Theil dieses Weltbuchs, von Newen erfunden Landschafften. Warhafftige beschreibung aller Theil der Welt. ; Frankfurt am Main: Martin Lechler for Sigmund Feyerabendt & Simon Hüter, 1567 - <http://webcache.googleusercontent.com/search?hl=hr&q=cache:2yZvp0j8dJAJ 4.5. 2011.>

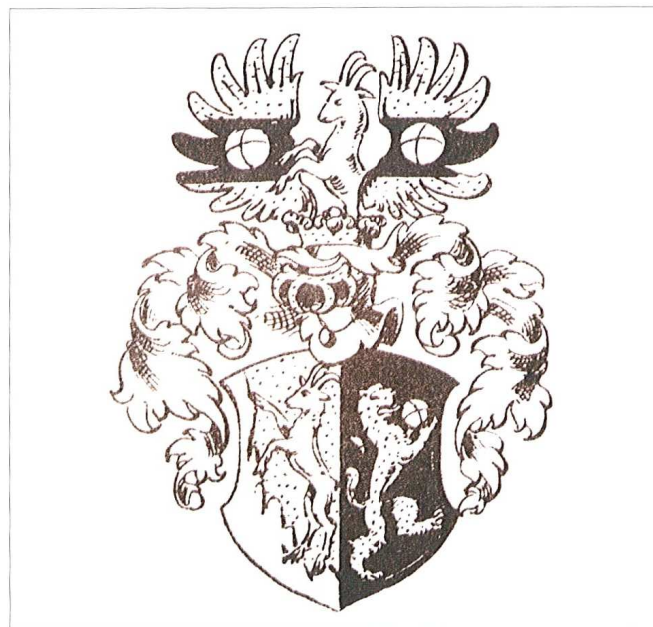

Sl. 4a, 4b, 4c - Portret Antona Fuggera, vlasnika knjige iz fundusa Muzej Slavonije¹² i portret Zachariasa Geizkoflera de Gailenbach, vlasnika iste knjige; između korice knjige

Prvi grb je obitelj dobila još u Tirolu 1518. godine od Maximiliana I., a Zacharias i njegovi rođaci su grb dobili 1599.

godine od cara Rudolfa II.¹³ Grb na ex librisu je gotovo identičan grbu iz literature, izuzev forme štita i grafičkih detalja, odnosno izrade. Boje nisu heraldički označene.

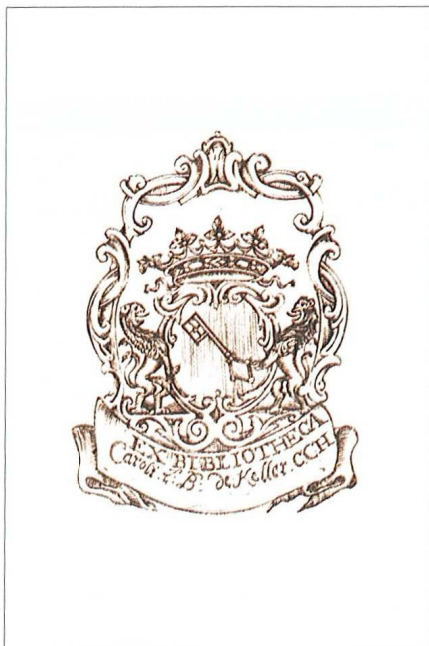
Opis grba (iz: SEYLER, gdje je ime napisano Geitzkofler): Štit grba je okomito raspolovljen (raskoljen) na način da je u desnoj zlatnoj polovici prikazana uspravna propeta divoko-

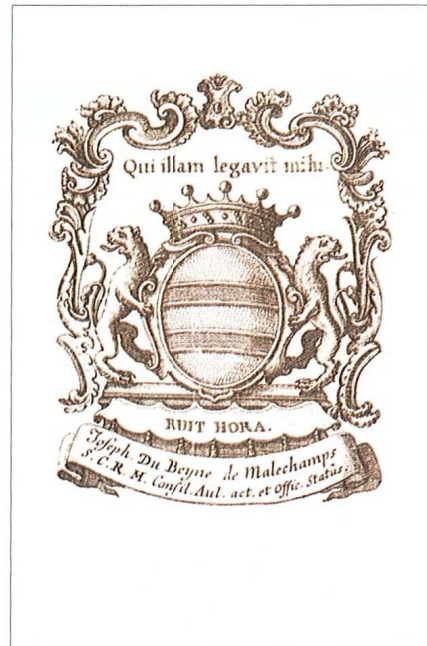
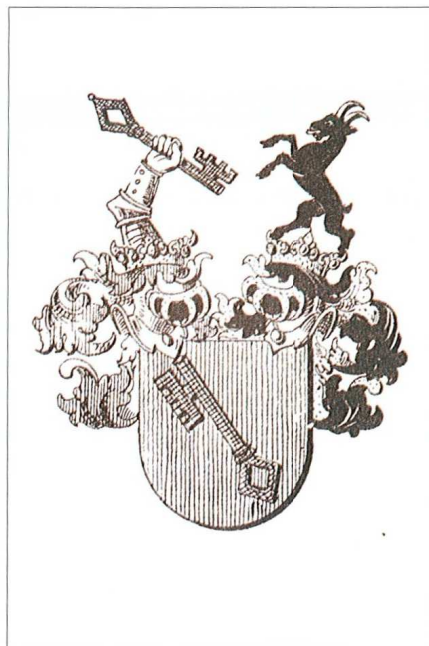
Sl. 5 Ex libris i grb Zachariasa Geizkoflera de Gailenbach

¹² http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fuggerorum_et_Fuggerorum_imagine_-_089r.jpg 4.5. 2011. iz knjige: Fuggerorum et Fuggerorum imagines, Dominicus Custos, Augsburg 1618.

¹³ SEYLER, G. A., 1856., str. 158, t. 86; WEITTENHILLER, M. M. von, 1883., str 17, t. 7

Sl. 6a, 6b Ex libris i grb Karla Josefa von Keller

Sl. 7 Ex libris kraljevskog savjetnika Josepha du Beyne de Malechamps

za prirodne boje okrenuta u desnu stranu koja se uspinje na desno nakošenu stijenu. U lijevoj polovici crne boje prikazan je u lijevo okrenuti uspravni propeti zlatni lav račvasta repa (*cauda bifurcata*) koji u prednjim nogama drži srebrnu kuglu. Iznad štita se nalazi okrunjena turnirska kaciga, na kojoj stoji identična propeta divokoza okrenuta u lijevu stranu. S desne i lijeve strane divokozu obgrljuju dva orlovska krila kolorirana na način da su dno i vrh krila zlatne boje, a u sredini je crna greda na kojoj se nalazi srebrna kugla. Prema Seyleru plašt je s heraldičke desne strane crne, a lijeve zlatne boje.

Kao centralna figura u imperijalnoj politici Carstva u vrijeme vjerskih napetosti i krize u Habsburškoj Monarhiji bio je dobro povezan s Tirolom, svojom domovinom (rođen u Brixenu), Salzburgom i Južnom Njemačkom, gdje je u središtu bankarstva, Augsburgu bio ugledan i *povezan s moćnim bankarima, Fuggerima*¹⁴.

Iako grb Anthona Fuggera sa korica nosi godinu 1586., a exlibris Zacharias Geizkoflera s unutrašnje strane godinu 1605., ne znači da ova knjiga nije došla u knjižnicu A. Fuggera nakon što je prvo bila u vlasništvu Zacharias Geizkoflera, no iz njihove povezanosti proizlazi logičan zaključak da je naša knjiga prešla iz ruke jednog u ruku drugog kao rezultat bliskih poslovnih, a možda i prijateljskih odnosa.

Manja je vjerojatnost da je ona naknadno nabavljena za knjižnicu Normann upravo zbog grba Fuggera, s čijom su se obitelji orodili Normanni.

No, u svakom slučaju vrlo je vrijedna činjenica da se ovaj, u početku pozlaćeni grb (pozлата gotovo nestala, pa grb izgleda crn zbog utiskivanja vrućeg pečata u pergamenu) i knjiga poznate europske trgovačke i bankarske obitelji Fugger na-

lazila u Normannovoj, odnosno danas u Knjižnici Muzeja Slavonije u Osijeku.

Još jedna rijetka i posebno važna knjiga ima dva ex librisa s grbovima. To je «Novvm Testamentvm» Erazma Roterdamskog, izdana 1522. u Bazelu¹⁵.

Na predlistu je ex libris s natpisom: EX BIBLIOTHECA/ Caroli. L. B. de Keller. CCH. Na grbu s ukrasnim okvirom i krunom, kojeg pridržavaju dva lava, ključ.

Opis originalnog grba: Na crvenom štitu prikazan je željezni ključ s perom ukošen prema gore na heraldički desnu stranu. Iznad štita nalaze se dvije okrunjene turnirske kacige. Ponad heraldički desne kacige nalazi se savijena ruka u oklopu koja drži željezni ključ, dok se ponad lijeve kacige nalazi uspravni propeti crni divojarac isplažena jezika okrenut u desnu stranu. Plašt je s desne strane crvene i srebrene, a s lijeve crne i zlatne boje.

Ovo prusko plemstvo je porijeklom iz Vestfalije, a jedna grana je u Austriji dobila posjede. Arno Heinrich von Keller (umro 1737. godine) je od Krala VI dobio viteški naslov, a iz drugog braka je imao i sina *Karla Josefa Freih. von Keller*, koji je bio kraljevski ugarski dvorski upravitelj u Bratislavi i vlasnik ove knjige.¹⁶

Na zalistu je ex libris s grbom u ukrasnom, ovalnom okviru. Iznad grba tekst: *Qui illam legavit mihi*¹⁷; ispod moto: *Ruit hora*¹⁸. Ispod mota: Joseph. Du Beyne de Malechamps

¹⁵ kompletan kataloški opis: VINAJ, M., 2007., STR. 42, kat. br. 32

¹⁶ KIRNBAUER, J. E., 1909., str 223, t. 109.

¹⁷ «Što je drugi ostavio meni». Vjerojatno je novi vlasnik knjige mislio na svoga (obiteljskog?) prethodnika!?

¹⁸ «Vrijeme ruši»

¹⁴ o značaju Zacharias Geizkoflera: SIEGELN, A., 2009.

Slika 8a, 8b – Ex libris i grb Iohannesa Iosephusa Sebastianusa ab Hauer(n).

/ S. C. R. M. Consul. Aul. act. Et offic. Status. (grb u tehnici bakropisa prikazan s heraldičkim oznakama boja).¹⁹

Opis grba: Na ovalnom štitu grba zlatne boje nalaze se dvije vodoravne plave(?) grede. Ponad štita je petovrha kruna sa biserima. Od likova koji okružuju grb prikazana su dva uspravna zlatna lava, račvasta repa, isplažena jezika, te okrenutih glava od štita koji pridržavaju s desne i lijeve strane. Iznad štita ispisano je geslo *Qui illam legavit mihi* a ispod štita geslo *Ruit hora*.

Iako se nije uspjelo pronaći mnogo podataka o ovoj plemićkoj obitelji, ipak nekoliko stvari čini ju vrlo zanimljivom. Kraljevski savjetnik, barun *Aeodat Joseph Phillip du Beyne de Malechamp* je izgleda došao u Beč iz Torina (1717. – 1803.) i prema plemićkoj oznaci čini se da je obitelj francuskog porijekla. Kao ljubitelj glazbe ugostio je i *Wolfganga Amadeusa Mozarta* (1756. - 1791.), o čemu Amadeus piše ocu Leopoldu 10. travnja 1784. godine (već je 1773. Mozart ručao s umirovljenim savjetnikom). Imao je i sina Josefa.²⁰

Na unutrašnjoj strani prednjih korica male knjižice uvezane u pergamentu zalijepljen je ex libris s natpisom na vrpici. Knjižica je mala vjerojatno zato da bi se mogla brzo sakriti i kriomice čitati, jer je Boccacciov «Il Decamerone» bio na popisu zabranjenih knjiga. Iako s lijepim inicijalima, čitanje je podrazumijevalo mladost i dobro svijetlo ili jake naočale i povećalo, jer su slova iznimno sitna. Knjiga je izdana 1555. godine u Lionu.²¹

¹⁹ WITTING, J.B., 1918., str. 230- samo ga spominje pod: Mittlerer Zweig

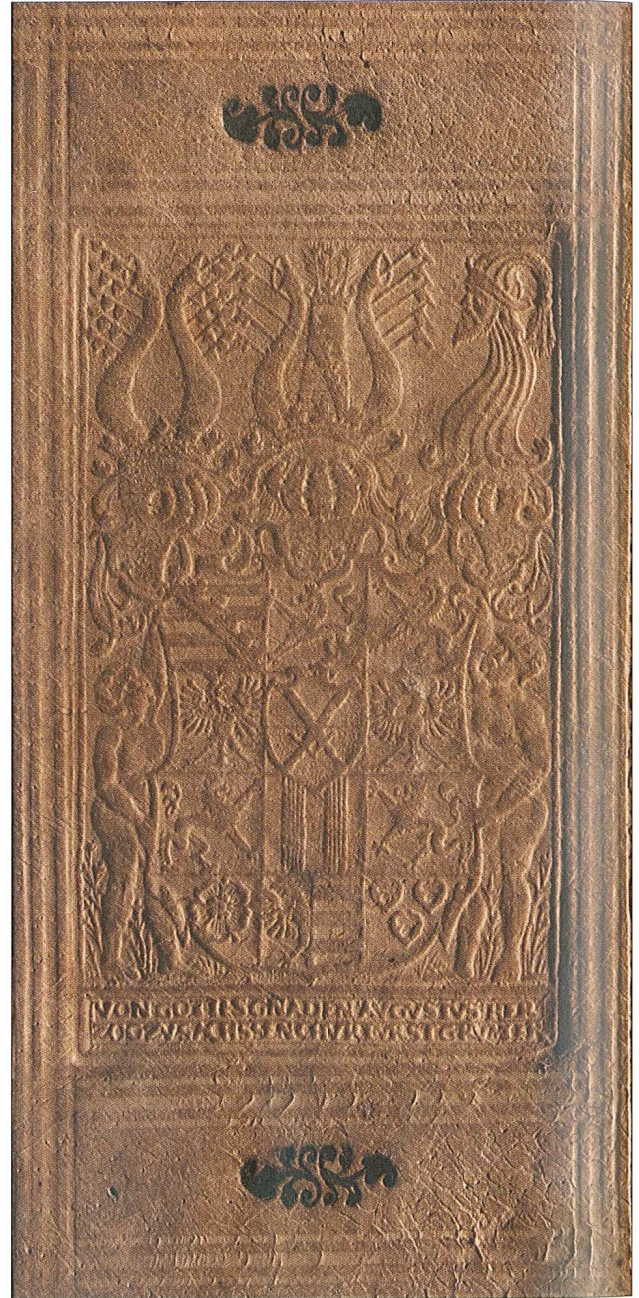
²⁰ http://www.mozartforum.com/WB_forum/archive/index.php?t-1439.html 5.5.2011.

²¹ kompletan kataloški opis: VINAJ, M., 2009., str. 79, kat. br. 83.

Ponosni vlasnik ove erotske uspješnice 16. stoljeća bio je *Io. (Iohannes) Ios. (Iosephus) Seb. (Sebastianus) m, S.R.I. (Sancti Romani Imperii) Eques et nob.(nobiles) ab Hauern*. Grb viteza i plemića od Hauerna na njegovom ex librisu pridržava s desne strane muškarac u lozi s motikom na desnom ramenu, dok je s lijeve strane ležeći jelen. Između je razapeta vrpca s privjeskom u obliku križa, ispod muškarca, na kraju ukrasnog okvira grba u obliku školjke vise dva ključa. Ukrasnu vrpcu iznad grba drži orao s glavom okrenutom na lijevo prema mladom mjesecu (Razdijeljeni štit: naprijed crno krilo na zlatnom, iza zlatno krilo na crnom; kruna s pet ljljana na štitu).

Vitezovi Hauer su se pojavili kao plemstvo 1545., a 1614. car Matija dozvoljava proširenje grba. Franz Josef Hauer je zbog hrabrosti njegovih predaka, osobito oca kod opsade Beča od strane Turaka (1683. godine) dobio 1733. godine u Beču nasljednu titulu carskog viteza. Njegov sin Johann Josef Sebastian von Hauern je oko 1735. živio u Beču kao carski dvorski ratni agent (Hofkriegsagent).

Opis originalnog grba obitelji Hauern: štit je raščetvoren na način da je u prvom i četvrtom polju crvene boje prikazan u plavo odjeven muškarac (vinogradar) koji u desnoj ruci drži na rame naslonjenu motiku, a u lijevoj ruci grozd s dva zelena lista. Drugo i treće polje su plave boje te je na njima prikazan u desno okrenut uspravni jelen prirodne boje u trku. U sredini štita nalazi se manji štit raskoljen na način da je u desnom zlatnom polju prikazano crno orlovsko krilo, a u lijevom crnom polju isto takvo orlovsko krilo zlatne boje. Iznad štita nalaze se dvije okrunjene turnirske kacige. Ponad desne kacige prikazan je muškarac s motikom i grozdom, a ponad lijeve kompozicija sastavljena od crnoga i zlatnoga orlovskog krila. Plašt je s heraldički desne strane crvene i srebrene, a s lijeve strane crne i zlatne boje.

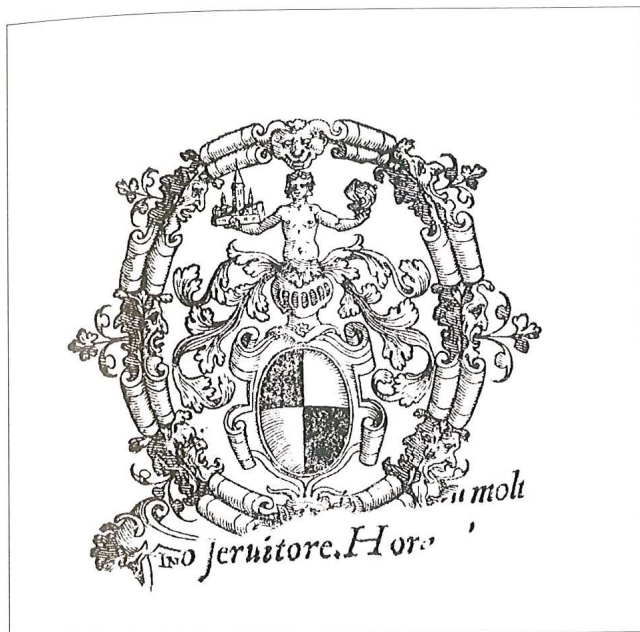
Slika 9a, 9b – Prednje i stražnje korice

Grb koji je ovdje *opisan (blazoniran)* prema opisu iz stručne literature (opis iz 1793. godine) ne odgovara formom ex librisu Johanna Josefa Sebastiana ab Hauern, ali je očigledno da on koristi srce štita (štitić) kao centralni motiv, a ostale dijelove kao ukrasne dijelove (čovjek s motikom i jelen kao heroldi ili čuvari grba). Križ na vrpci vjerojatno je znak viteškog reda, a dva ključa funkcije (?). Zanimljiv je i znak mladog mjeseca (polumjeseca) ispod lijevog krila orla, koji drži vrpču s tekstom, a vjerojatno predstavlja *brizuru*, odnosno oznaku kojom se razlikuju sinovi oca obitelji, kako bi se kasnije mogle razlikovati generacije.²²

²² ZMAJIĆ, B., 1996. str 76

Korice Plutarhovog djela u dva toma od svinjske prešane kože nose na oba toma identične grbove (Plvtarchi Chaeronsensis, svmmi philosophi & historici: Vitae parallelae ... , Francoforti ad Moenum ... 1592.²³ Na prednjim koricama je *grb Svetog Rimskog Carstva* (njemačkog) u slijepom tisku (tekst ispod: DES HEILIGEN ROMISCHEN KEISERTHVMMS WAPPEN. GEORG RVMLER), na stražnjim *grb izbornog njemačkog kneza Saske Augusta* (tekst ispod: VON GOTTES GNADEN AVGVSTVS HERZOG ZU SACHSSEN CHVRFVRSST : G.RVMLER). Na prednjim koricama iznad grba, crnim, velikim, utisnutim slovima: M V A, ispod grba,

²³ kompletan kataloški opis: VINAJ, M., 2007., str. 55, kat. br. 49

Slika 10 – Grb obitelji Collalto

odnosno natpisa, crnom godina 1603. Ovo je vjerojatno ex libris, odnosno kratica imena vlasnika. Nečitki rukopisni natpis na naslovnici (Mauritig at Aynenen - ?) možda krije ime(na) vlasnika.

Saksonski (saski) knez-izbornik August (1526. – 1586.) je očigledno naručio ovaj luksuzni uvez od poznatog *knjigoveže iz Hallea, Georga Rumlera*, što je ovaj i označio na kraju svakog natpisa na koricama.

Dvije knjige tiskane u 16. stoljeću sadrže grbove u tiskarskom znaku. Prva je tiskana u Veneciji 1547. godine (Giovanni Boccaccio: *Genealogia de gli qvindeci libri...*²⁴ i nosi *grb contea (grofa) Collatina di Collalto*, kojemu je knjiga i posvećena (i njegov moto: *Regvm opes aeqvat animis*²⁵). Ispod je oznaka radionice tiskara Andrea Arrivabenea (In Venegia – Al segno del Pozzo – MDXLVII), koja je uništena, ali je ista na zadnjoj stranici s dodatkom ispod: *Scribit in marmore laesvs*²⁶.

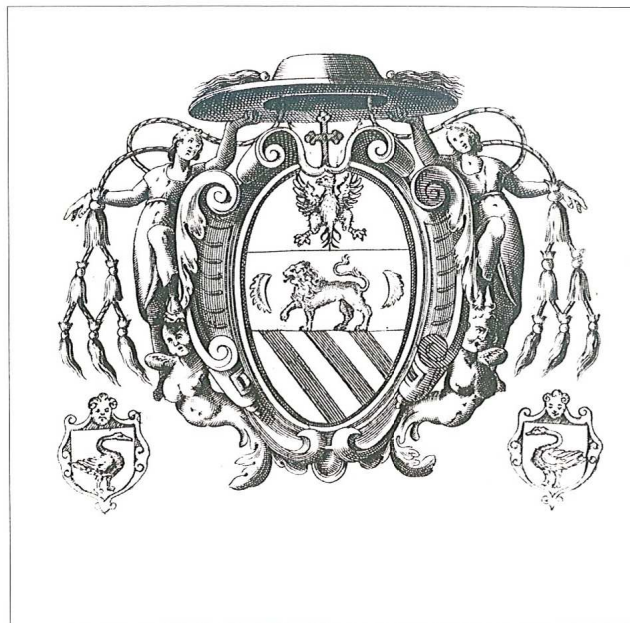
Danas je Collalto lokalitet u komuni Susegna u provinciji Treviso, a grofovi Collalto su prema legendi porijeklom Langobardi. Obitelj je u srednjem vijeku vezana dosta za crkvu, a za doprinos u pobjedi protiv Mađara 1413. (Žigmund Luksemburški ratuje protiv Venecije od 1411. – 1413.) godine dobivaju od Dužda priznanje i postaju patriciji Venecije.

Renesansna pjesnikinja Gaspara Stampa (1523. – 1554.) posvetila je svoju ljubavnu poeziju upravo Collatinu Collaltu.

²⁴ kompletan kataloški opis: VINAJ, M., 2007., str. 24, kat. br. 9

²⁵ «U duhu dostiže bogatstvo kraljeva» (iz Vergilijevih «Georgika», gdje glasi: «Regvm aequabat opes animis»)

²⁶ «Onaj tko je ranjen (povrijeđen) piše u mramoru» (puniji oblik izreke glasi: *In vento scribit laedens, in marmore laesus*) = «Onaj koji ranjava piše po vjetru, a onaj koji je ranjen po mramoru», VACCARO, E., 1983., str. 222 – 223., sl. 262

Slika 11 – Grbovi obitelji Gallio i Paravicino

Druga knjiga je tiskana u Rimu 1592. godine (Alessandro Traiano Petronio: *Del viver delli Romani, ...*²⁷ i na naslovnici nosi *grb kardinala Tolomea Gallia di Como* (1527. – 1607.) s motivima orla i lava, koji je knjigu i objavio. Bio je državni sekretar pape Grgura XIII. Ispod njegovog grba su dva identična mala grba s motivom guske obitelji Paravicino (Parravicini), odnosno *Basilia Paravicina da Como*, koji je preveo tekst sa latinskog na talijanski.²⁸

I na kraju, možda s najviše žala, moramo samo reproducirati i okvirno opisati grb oslikan u boji (tempera, pozlata) na obrezu knjige izdane 1575. godine u Kölnu = Colonia Agrippinae (Hieronymi Osorii Lvsitani, Silvensis in Algarbiis Episcopi; De Rebus; Emmanvelis Regis Lvsitaniae... ad Henricvm Principem Regis...²⁹.

Samo mjesto na kojem je naslikan grb, odnosno *listanje knjige* uzrokovalo je dosta oštećenja na oslicima i zapravo bi ovu knjigu trebalo potpuno « umrtviti » i samo je *gledati kao muzejski predmet*, bez listanja.

Iznad grba je Poklonstvo kraljeva, a ispod Rođenje Kristovo. Na gornjem obrezu su Evanđelisti Marko s lavom i Ivan s orlom, na donjem obrezu Luka s bikom i Matija s anđelom. Podloga crteža je zlatna, a likovi i scene su obrubljene zlatnom, istočkanom linijom. Boje su žive, a motivi, iako minijturni solidno oslikani (*Opis rasčtorenog grba*: u prvom i četvrtom polju propeti konj, u gornjoj, crnoj polovini srebrni (sivo-plava boja) dio konja, u donjoj srebrnoj (boja papira?) crni, u drugom i trećem u crvenom srebrni (sivo-plava boja) okrunjeni lav; Dvije okrunjene kacige: desna sa zelenim paunovim perjem, lijeva s okrunjenim srebrnim (sivo-plava boja) lavom; Plašt: desni crno- srebrni (boja papira?), lijevi

²⁷ kompletan kataloški opis: VINAJ, M., 2007., str. 21, kat. br. 3

²⁸ <http://www.cartiglio.it/scheda-opere.php?codice=749.11.1.2011>.

²⁹ kompletan kataloški opis: VINAJ, M., 2007., str. 62, kat. br. 60

crveno-srebrni (plava boja). Zbog oštećenosti i minijaturnosti boje nisu potpuno pouzdane.

Po obliku štita i kacigama može se grb okvirno datirati u 15., odnosno 16. stoljeće (Njemačka, Austrija - ?), a radi se o udruženom grbu (Allianzwappen) dviju plemićkih obitelji. Korice također potječu iz 16. stoljeća (Njemačka ?). Svi pokušaji da u Siebmacher'sovim knjigama grbova nešto pronađem nisu dali rezultata (Austrija, najveći dio Njemačke, Češka, Moravska, Šlezija, Ugarska, Hrvatska), pa treba nastaviti kopati po knjigama.

To što se u knjizi radi o Manuelu I. , kralju Portugala (1495. – 1521.), odnosno Portugalu (Lusitania) i njegovim kolonijama (Brazil, Indija , Afrika; putovanja Vasca da Game financirao Manuel I.) ili što je knjiga tiskana u Kölnu, nije osobit putokaz. No, sigurno je da se radi o vlasniku knjige, koji je volio svoju knjigu, umjetnost i Boga.

Rukopisni zapis (ex libris) na naslovnici: *Monasteri Campililiensis catalogo inscrip. 637* , koji je ukazivao na cistercijski samostan u Lilienfeldu (Austrija) i njegovu bogatu knjižnicu, na žalost nije razriješio porijeklo grba.³⁰

³⁰ Sličan primjer oslikavanja obreza (eng. fore-edge) nalazimo na Bibliji iz 1651. (danas u Viktorija Albert Museum), na kojoj su braća Stephen i Thomas Lewis, londonski knjigoveže, 1653. godine naslikali grb obitelji Booth u floralnom okruženju. Autor smatra da je ovo najstariji poznati datirani primjer oslikanog obreza. Oslík na obrezu naše knjige, iako nedatiran, mogao bi biti stariji i okvirno se datirati u zadnja desetljeća 16. stoljeća, jer je evidentno naslikan dok je knjiga bila nekorištena (Weber, J. 1966., str. 50-52).

Sl. 12a, 12b, 12c -Oslíkani grb nepoznate provenijencije na obrezu knjige iz Muzeja Slavonije s biblijskim motivima

Ipak, istraživanje u samostanskoj knjižnici potvrdilo je da je knjiga upisana u njihov katalog 1637. godine. Također je pro-nađena zapisana i u rukopisni katalog iz 1725. godine. Pre-ma mišljenju stručnjaka iz Stiftsarchiva u Lilienfeldu, opat Hieronymus Eberswald (* 1575. - † 1640.) je bio vlasnik ove knjige, što objašnjavaju rukopisna slova na vrhu naslovnice, Fr(ater) H(ieronymus) E(berswald) ! Knjiga je vjerojatno nestala 1789. godine, kada je samostan na kratko zatvoren (Josip II). Nije utvrđena veza s Normannima.³¹

Ovaj iznimno rijetki primjer oslikavanja na obrezu knjige pravi je biser umjetnosti i izvrstan primjer zašto je stara knji-ga i muzealni predmet.

Osim za Fuggere nije bilo moguće iz genealogija obitelji Normann utvrditi obiteljske veze s bilo kojom od plemićkih obitelji spomenutih u ovom radu. Bilo bi dobro istražiti ru-kopisne exlibrise i zapise o vlasnicima knjiga i tako obogatiti povijest knjiga i istražiti njihov put, no to je posao za drugu priliku!

Grbovi u knjigama su znakovi vlasništva, obiteljskih i vje-rojatno prijateljskih veza, vladara, izdavača, prevodilaca, ali oni označavaju i osobu kojoj je djelo posvećeno, pa čak i ime knjigoveže. Sadržaj knjige uglavnom pokazuje interes vlasnika.

Ponekad su obiteljske veze poznate, ali u nekim slučajevima treba dobro istražiti genealogije. Za pojedine grbove, odno-sno vlasnike ex librisa ima vrlo malo podataka i treba odva-gnuti potrebni trud i moguće rezultate, dok iz drugih izviru zapanjujući rezultati, povijesni događaji, povezanost osoba i *konotacije s našom poviješću*. Putovanja knjiga još više začuđuju, ali i otkrivaju veze.

Stoga se iz možda nebitnih stvari pojavi *duh vremena, tra-čak svijetla, moto* i odvede nas u neko daljnje istraživanje, poveže nas s kraljevima i plemićima, renesansnim pjesniki-njama i baroknim kompozitorima, svjetski poznatim umjet-nicima, bibliofilima. I *putovanje* je tu.

I za sam kraj možda radni *moto* ovog članka: *Internet po-maže, ali su knjige još uvijek zakon !*

LITERATURA:

- GRITZNER, A. M. F.;HILDEBRANDT, M., 1878., Die Wap-pen des hohen deutschen Adels, Teil I // Siebmacher's Wap-penbuch Band 3, 1972., Neustadt an der Aisch
 JOHNSON, E., 1977., A Treasuey of Bookplates, New York
 KAISER KARL V. (1500 – 1558) :Macht und Ohnmacht Eu-ropas, 2000., Wien (katalog izložbe)
 KIRNBAUER von ERZSTÄTT, J. E., 1909., Niederösterreic-hische ständischer Adel, A – R // Die Wappen des Adels in

Niederösterreich A – R, Siebmacher's Wappenbuch Band 26, Teil 1, 1983., Neustadt an der Aisch

LEININGEN – WESTERBURG, K. E. Grafzu, 1901., Deutsche und Oesterreichische Bibliothekzeichen Exlibris – Ein Hand-buch für Sammler Bücher- und Kunstfreunde, Stuttgart

LEONHARD, W., 1978., Das grosse Buch der Wappenkunst
 MÜLVERSTED, G. A., 1907., Ausgestorbener Adel der Sächssischen Herzogtümer, Nürnberg / Die Wappen des he-ssischen und thüringischen Adels, Siebmacher's Wappenbu-ch Band 20, 1977., Neustad an der Aisch

NORMANN, E., 1894., Geschichte der Gesamt – Familie von Normann, Ulm

SEYLER, G. A., 1911., Abgestorbener Württemberger Adel, Nürnberg // Die Wappen des Adels in Württemberg, Siebmacher's Wappenbuch 23, 1982., Neustadt an der Aisch

SIEGELN, A., 2009., Dem ganzen Geschlecht nützlich und rümlich. Reichpfennigmeister Zacharias Geizkofler zwis-chen Fürstendinst und Familienpolitik, Stuttgart

STOCK, K. F., 2010., Steirische Exlibris gestern und heute, Graz

VACCARO, E., 1983., Le marche dei tipografi ed editori itali-ani del secolo XVI, Firenze

VINAJ, M., 2007., Tiskopisi XVI. stoljeća iz riznice Muzeja Slavonije u Osijeku, Osijek

WEBER, C. J., Fore-Edge Painting / A Historical Survey of a Curious Art in Book Decoration, New York, 1966.

WEITTENHILLER, M. M. von, 1883., Der Salzburgische Adel, Nürnberg // Die Wappen des Adels in Salzburg, Steier-mark und Tirol, 1979., Siebmacher's Wappenbuch Band 28, Neustadt an der Aisch

WITTING, J. B., 1918., Der niederösterreichische landstän-dische Adel, S – Z / Die Wappen des Adels Niederösterreich, Siebmacher's Wappenbuch Band 26, Teil 2, 1983., Neustadt an der Aisch

ZGLAV – MARTINAC, H., 2009., Zbirka starih i rijetkih knjiga Muzeja grada Splita, Split

ZMAJIĆ, B.,1996., Heraldika, Zagreb

³¹ Zahvaljujem se posebno Mag. Irene Rabl i njenom kolegi P. Eugen Mülleru iz Stiftsarchiv Lilienfeld, koji su obavili istraživanja.

summary (continued from page 118)

a small paper in a copperplate-printing technique, also in an oval with coat of arms. The interesting fact is that *Carl Ludwig August Normann Ehrenfels married Emma the countess von Fugger Kirchberg-Weissenhorn (1816 – 1866) in 1835*. Anthon (Anton) Fugger is the name of two contemporaries and kins from the Fugger family (they died in same year 1616), whose common ancestor was a greatgrandfather Georg (Augsburg, 1453-1506). George Fugger's brother is a well-known *Jacob II Fugger (der Reiche - the rich)*. Jacob II was a well-known banker of Carl V. Habsburg and a powerful European tradesman (*the prince of tradesmen*). He left his job to his nephew Anton Fugger (1493- 1560), the son of his brother George. The grandson of this Anton Fugger is also Anton (Anton Freiherr Fugger, Herr zu Oberndorf, Niederalfingen and Duttonstein, 1563-1616; father Marx or Marcus, 1529-1597) and he is the owner of the book of our collection. Zacharias Geizkofler de Gailenbach in Hannscho (und Haunscheim, 1560-1617) lived in Augsburg and performed an important duty of the main empire treasurer of the Holy Roman Empire (Reichspfennigmeister) and the adviser of the emperor Rudolf II.

As a central person of imperial politics in time of religious tensions and crisis in Hapsburg monarchy and in the centre of banking business, Augsburg, he was notable and *connected with powerful bankers, the Fuggers*. Out of their connection came a logical conclusion that our book changed its owners.

Another rare and important book comprises two exlibris with coats of arms. It is "Novvm Testamentvm" by Erasmus Rotterdam published in 1522 in Basel. There is an exlibris on the second page with the title: EX BIBLIOTHECA/Caroli. L: B: de Keller. CCH. There is a key on the coat of arms with decorative frame and a crown that was supported by two lions. Carl Joseph Freih von Keller was a royal Hungarian major-domo in Bratislava.

There is an exlibris on the second-last page with a coat of arms in a decorative, oval frame. Above the coat of arms there is a text: *Qui illam legavit mihi* ; there is a motto underneath : *Ruit hora*. Under the motto there stands: Joseph. Du Beyne de Malechamps / S. C. R. M. Consul. Aul. act. Et offic. Status. Royal adviser, the baron *Aeodat Joseph Phillip du Beyne de Malechamp* hosted also Wolfgang Amadeus Mozart as music lover.

The exlibris with an inscription on band was glued on inner page of the front pages of a small book bound in parchment. The book is small probably because it could be easily concealed and secretly read because Boccaccio's "IL Decamerone" was on the list of forbidden books. The book was published in Lyons in 1555. The proud owner of this erotic success in the 16th century was *Io. (Iohannes) Ios. (Iosephus) Seb. (Sebastianus) Eques et nob. ab Hauern*. He lived in Vienna as a royal war agent (Hofkriegsagent). The covers of Plutarch's work in two volumes made of pig's pressed leather bear identical coats of arms on both volumes (Plvtarchi Chaeronensis, svmmi philosophi & historici: Vitae parallelae..., Francoforti ad Moenum...1592). There is a *coat of arms of Holy Roman Empire* (German) in blind print on front covers (text beneath: DES HEILIGEN ROMISCHEN KEISERTHVMS WAPPEN. GEORG RVMLER), on back covers there is a *coat of arms of an appointed German prince of Saxony Augustus* (text beneath: VON GOTTES GNADEN AVGVSTVS HERZOG ZU SACHSSEN CHVRFVRS: G.RVMLER). There are big black impressed letters: M V A on front covers above the coat of arms, beneath the coat of arms, i.e. title, in black ink there is a year of 1603. The Saxon prince-appointee Augustus (1526-1586) evidently ordered this luxurious binding from the famous *book-binder Georg Rumlir in Halle*, which was marked by him at the end of every inscription on covers.

Two books published in the 16th century, contain coats of arms in printing mark. The first one was printed in Venice in 1547 (Giovanni Boccaccio: Genealogia de gli qvindeci libri...) and bears the *coat of arms of the count Collatino di Collalto*. A *renaissance poetess Gaspara Stampa* (1523-1554) dedicated her love poems directly to Collatino di Collalto.

The second one was printed in Rome in 1592 (Alessandro Traiano Petronio: Del viver delli Romani) and the front cover bears the *coat of arms of a cardinal Tolomeo Gallio di Como* (1527-1607) with motifs of eagle and lion and he published the book. There are two identical coats of arms with a goose motif of the family Paravicino (Parravicini) under his coat of arms, i.e. *Basilio Paravicino da Como* who also translated the text from Latin in Italian.

Eventually and unfortunately I have to mention and roughly describe the coat of arms depicted in colours (tempera, gilding) on the fore edge of a book published in Cologne in 1575 = Colonia Agrippinae (Hieronymi Osorii Lvsitani, Silvensis in Algarbiis Episcopi; De Rebus; Emmanvelis Regis Lvsitaniae...ad Henricvm Principem Regis...). Unfortunately the mere place where the coat of arms was depicted, and the turning of the leaves damaged illustrations and this book should be "put to sleep" and only *viewed as a museum item* without leafing.

Aporation of the Magi is above coat of arms and beneath Jesus's birth is depicted. There are evangelists Marc with a lion and John with an eagle on the top edge, Luke with a bull and Matthias with an angel on the bottom edge. The illustration base is golden and characters and scenes are rimmed by a golden, dotted line. Colours are bright and motifs although tiny, are quite well depicted.

The coat of arms can be dated back to the 15th century by the shape of escutcheon and helmets i.e. the 16th century (Germany, Austria - ?) and this is about an allied coat of arms (Allianzwappen) of two noble families. The covers also date back to the 16th century (Germany). The research of handwritten notes (exlibris): *Monasteri Campililiensis catalogo inscrip. 637* refers to the rich *library of Cistercian monastery in Lilienfeld* in Lower Austria, brought no results about the owner of coat of arms but the research team of monastery library found out that it had been a part of their library and they knew even the name of the monk who inscribed his initials. Motifs around coat of arms indicate that the owner could be connected with church. This extremely rare example of illustrating the book's edge is a real artistic gem and a good example why this old book represents at the same time a *museum item*.